تاریخ

اتم ټولگی

تاریخ - اتم ټولگی

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د پوهنې وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس د مرکز معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رياست

تاريخ

اتم ټولګی

١٣٩٠ هـ . ش

ليكوالان:

- د كتور فاروق انصاري
- سرمولف عبدالغياث غوري

پوهنیاره انيسه محمود عمر

- د مولف مرستيال عبدالمالک عابد
- د مولف مرستيال محمد حسين احمدزی

مسلکي اډيټور:

- پوهنوال محمد رسول باوري

د ژبې اډيټور:

- عبدالقيوم مشوانی

ديني، سياسي او فرهنگي کميټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد يوسف نيازی
- حبيب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعليمي نصاب د پراختيا په رياست کې.

د څارنې کميټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو د روزنې او د ساينس مرکز معين.
- دکتور شېرعلي ظريفي د تعليمي نصاب د پراختيا د پروژې مسؤول.
- د سرمؤلف مرستيال عبدالظاهر گلستاني د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي کتابونو د تاليف لوی رئيس.

طرح او ډيزاين: حميدالله غفاري

ketabton.com - The Digital Library

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحيم

ketabton.com - The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی

کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو

ورسره عرب، گوجر دي — پامیریان، نورستانیان

براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان

دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه اسمان

په سینه کې د اسیا به — لکه زړه وي جاویدان

نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

لیک لړ

لومړی څپرکی: افغانستان او اسلام ۱-۱۲

لومړی لوست: افغانستان ته د اسلام راتګ

دويم لوست: د افغانستان اوضاع د امويانو په دورې کې

دريم لوست: د افغانستان اوضاع د عباسيانو په دورې کې

څلورم لوست: د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې يو پر بل باندې

دويم څپرکی: د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه ۱۳-۲۸

پنځم لوست: طاهريان، صفاريان، سامانيان

شپږم لوست: غزنويان او سلجوقيان

اووم لوست: غوريان او خوارزم شاهيان

اتم لوست: مغولان، تيموريان او د کرت اولاده

دريم څپرکی: د کندهار له پاڅون نه مخکې د افغانستان او ګاونډيو هېوادونو اړيکې ۲۹-۳۸

نهم لوست: د ماوراء النهر شيبانيان او استراخانيان

لسم لوست: د هند بابريان

يوولسم لوست: د ايران صفويان

څلورم څپرکی: د کندهار غورځنګ ۳۹-۴۶

دولسم لوست: د کندهار پاڅون

ديارلسم لوست: د ميرويس خان ځای ناستي

پنځم څپرکی: د ګاونډيو هېوادونو تاريخ په منځنيو او نويو پېړيو کې ۴۷-۷۲

څوارلسم لوست: ايران په منځنيو او نوو پېړيو کې

پنځلسم لوست: هند په منځنيو او نوو پېړيو کې

شپاړسم لوست: روسيه په منځنيو او نوو پېړيو کې

اوولسم لوست: چين په منځنيو او نوو پېړيو کې

شپږم څپرکی: د اروپا تاریخ ۲۳-۸۰

اتلسم لوست: په منځنيو پیړیو کې د اروپا عمومي اوضاع

نولسم لوست: صلیبي جګړې

شلم لوست: د اروپا رنسانس

یوویشتم لوست: په پوهه، ادب او فرهنګ کې بدلونونه

دوه ویشتم لوست: په اروپا کې لوی انقلابونه

اووم څپرکی: د امریکا تاریخ ۸۱-۹۳

درویشتم لوست: د مایا تمدن

څلور ویشتم لوست: د ازتک تمدن

پنځه ویشتم لوست: د اینکا تمدن

شپږ ویشتم لوست: د امریکا کشف او د مهاجرتونو پیل

اوه ویشتم لوست: د امریکا د متحده ایالاتو خپلواکي

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

لومړی څپرکی

افغانستان او اسلام

په لاندنیو لوستونو مشتمل دی:

۱- افغانستان ته د اسلام راتګ؛

۲- د افغانستان اوضاع د امویانو په دورې کې؛

۳- د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې؛

۴- د افغانستان د خلکو او مسلمانو عربو یو پر بل باندې متقابلې اغیزې.

د څپرکي موخې:

۱- په هېوادکې د اسلام د دین د خپرېدا د څرنګوالي او د اسلام د خرګندېدا په درشل کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۲- د امویانو او عباسیانو په دورو کې د افغانستان له عمومي اوضاع سره د زده کوونکو اشناکېدنه؛

۳- په دریو لومړنیو هجري پېړیو کې د افغانستان د خلکو او عربو مسلمانانو ترمنځ د راکړې ورکړې سره د زده کوونکو اشناکېدل.

ketabton.com - The Digital Library

افغانستان ته د اسلام راتګ

په کابل کې د شاه دوشمشېره جومات

ایا پوهېږئ چې افغانستان ته اسلام څرنګه راغی او زموږ خلکو ولې د اسلام اسماني دین ومانه؟

د افغانستان اوضاع د اسلام د څرګندېدا پر مهال

د اسلام د راتګ په نږدې مهالونو کې افغانستان د ژوند د بېلا بېلو اړخونو له پلوه د یوه بنسټیز بدلون لپاره چمتو شوی و.

د ساري په ډول زموږ په هېواد کې یو داسې پیاوړی حکومت چې ولایتونه او بېلا بېلې سیمې تر خپلې واکمنۍ لاندې ولري شتون نه درلود او هره برخه د بېلا بېلو واکمنانو له خوا اداره کېدله. د هېواد په شمال کې **ترکانو** حکومت کاوه او د **هندوکش** په سوېل کې د **رتبیل شاهانو** واکمني وه. په لوېدیځ کې په **ساسانیانو** پورې تړلو والیانو د چارو واګې په لاس کې لرلې.

له ټولنیزه پلوه د طبقاتو شتون او د وینې او توکم په اصالت باندې باور هم خلک له ستونزو سره مخامخ کړي وو. د کورنۍ جوړښت هم ټینګ او محکم بنسټ نه درلود، په ښځو باندې ظلم روا ګڼل کېده او له دیني پلوه هم زموږ هېواد وال د بېلا بېلو ادیانو منونکي وو. په تېره **بودايي** او **زردشتي** ادیانو ډېر منونکي او پلویان درلودل.

لمر ته عبادت هم رواج درلود. او له بله پلوه د لوړ پوړو شخصیتونو او د ځواک د خاوندانو له خوا

د ظلمونو او تېريو او د عدالت د نشتوالي له کبله په خلکو کې یوه عمومي نارضایتي او ګډوډي تر سترګو کېده.

په همدې حالت کې د اسلام اوازه زموږ هېواد ته راورسېده. یعني هغه دین چې خلک یې یو ښنبتن، خپلواکۍ، عدالت او برابرۍ ته رابلل ډېر ژر د دې دین دعوت کوونکو او مجاهدینو ځانونه زموږ د هېواد تر پولو راورسول.

د اسلام د دین خپرېدا

د افغانستان په لوري د اسلام پرمختګ د **حضرت عمر فاروق** (رض) د خلافت په دوري کې پيل شو. له **نيشاپور** څخه وروسته **هرات** لومړنی ښار وو چې د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغی. وروسته نور ښارونه هم د اسلام د لښکرو لاس ته ورغلل.

په تېره له ۴۱ سپوږمیز/۶۶۱ ز کال نه وروسته دغه مخ ته تګونو لا زور واخيست او زموږ د هېواد ډېر ښارونه د مسلمانانو تر ولکې لاندې راغلل. خو د اسلام د دين مکمل رواج او خپرېدنه هغه مهال پيل شو کله چې دننه په هېواد کې يو لړ کورنيو عناصرو او ځواکونو لکه **سیستاني صفاريانو** د اسلام دين ته د ساتنې او د دغه آسماني دين د خپرېدا په منظور خپلې ملاوې وتړلې.

په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي، لومړۍ ډله دې د افغانستان اوضاع له اسلام څخه دمخه روښانه کړي او دوهمه ډله دې په افغانستان کې د اسلام د خپرېدا د څرنګوالي په هکله رڼا واچوي.

پوښتنې:

۱- د اسلام د راتګ پر مهال زموږ د هېواد په شمالي او لوېدیځو برخو کې کوم قامونه واکمن وو ؟

۲- د هغو اديانو نومونه واخلئ چې له اسلام څخه دمخه یې زموږ په هېواد کې رواج درلود.

۳- ستاسو په اند زموږ په هېواد کې ولې خلکو له اسلام څخه هرکلی وکړ؟

۴- ولې يوشمېر خلکو د عربو واکمنانو په وړاندې پاڅون وکړ؟

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان وضع د امويانو په دورې کې

د امويانو دکورنۍ په باب څه معلومات لرئ. ايا خبرياست چې ددوی په دورې کې اسلام ډېره پراختيا مونده؟

اموي کورنۍ دقريشو په قام پورې اړونديږي. هغوی له **٤١** سپوږمیز/ ٦٦١ ز کال نه وروسته اسلامي خلافت ترلاسه کړ او د ٩٠ کلو لپاره يې په اسلامي نړۍ باندې حکومت وکړ. د امويانو د واکمنۍ پر مهال اسلام د نړۍ په ډېرو سيمو کې خپور شو.

د دوی په زمانې کې د افغانستان کابو ټولې سيمې د اسلام په رڼا روښانه شوې. او د عربو بېلې بېلې طايفې له **جزيرة العرب** نه **خراسان** يا **اوسني افغانستان** ته راکډوالې شوې.

د يحيی بن زيد پاڅون

د افغانستان خلکو ځينې وخت د اموی واکمنانو په وړاندې د پاڅونونو څخه چې د دوی د سياسي مخالفينو له لوري ترسره کېدل ملاتړ کاوه.

له دغو پاڅونونو څخه يو هم د بني هاشم د کورنۍ ديوه غړي **يحيی د زيد د زوی پاڅون** وو، چې په **جوزجان** کې رامنځ ته شو. يحيی په ١٢٦ سپوږمیز/ ٧٤٤ ز کال کې له خپلو ١٢٠ تنو ملگرو سره و وژل شو.

ketabton.com - The Digital Library

ابومسلم خراساني

عبدالرحمن ملقب په **ابومسلم** په ۱۰۰ سپوږمیز/ ۷۱۹ زکال **د جوزجان** په **سفید نج** کې زېږېدلی او د **زید د زوی یحیی** تر شهادت وروسته یې د امویانو پر ضد د پاڅون مشرتوب په غاړه واخیست او په۱۲۹ سپوږمیز/ ۷۴۷ زکال کې یې دکوچني اختر په ورځ په سفید نج کې د امویانو بیرغ راکوز کړ او په بدله کې یې د عباسیانو جنډه چې تور رنګ یې درلود پورته کړه.

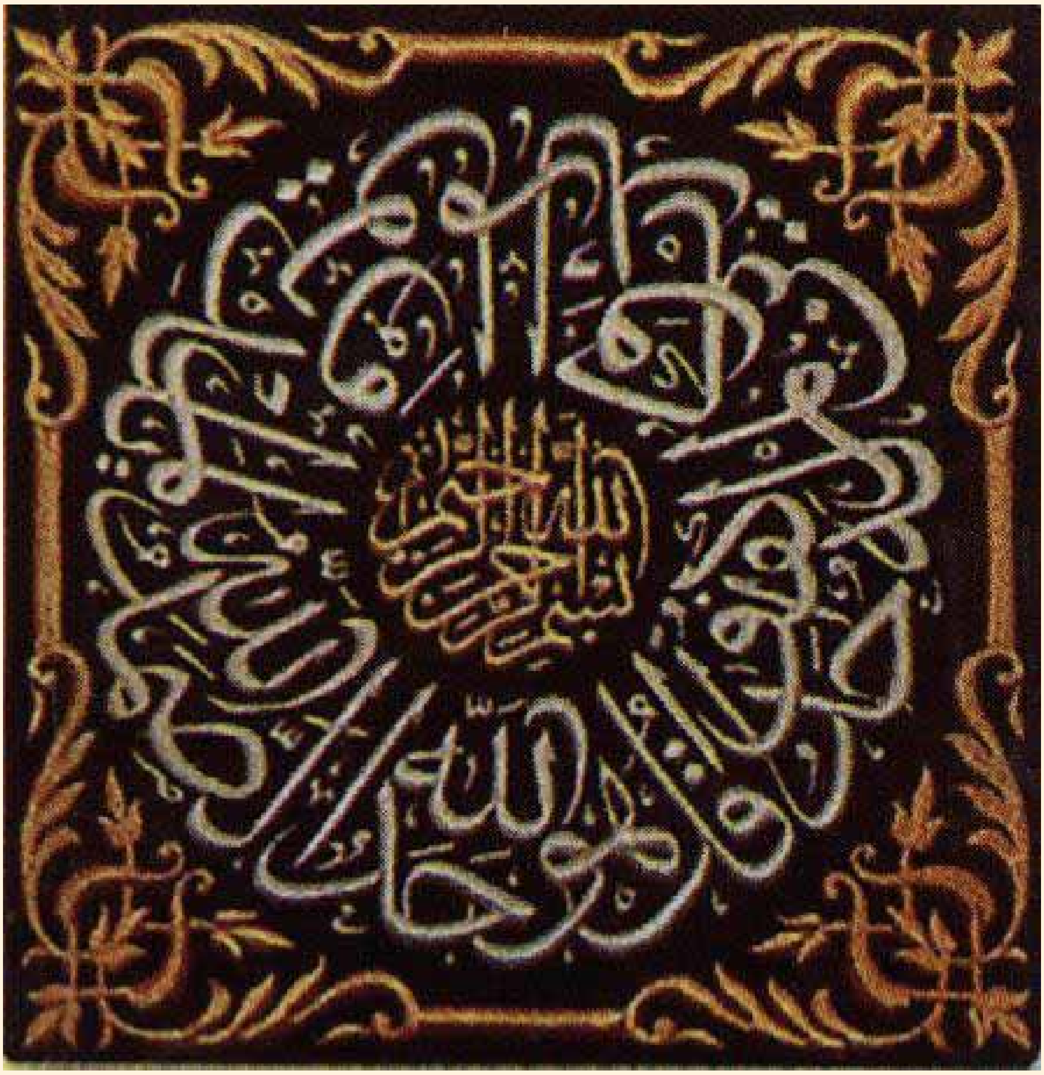

ده د خلکو په مرسته د افغانستان ځینې نومیالي ښارونه یو په بل پسې ونیول. ابومسلم په وروستیو کې

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

اموي دولت ته ماتې ورکړه او په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۰ ز کال کې يې خلافت د عباسیانو ځانګې ته ولیږه. خو عباسی خلیفه منصور چې د خراسان د خلکو ترمینځ یې د ده د نفوذ څخه وېره درلوده بالاخره هغه يې په ۱۳۷ق/۷۵۵ ز کې په یو چل سره و واژه. ابو مسلم په دې وخت کې ۳۸ کلن و.

امیر پولاد او امیر کروړ

امیر پولاد د افغانستان په مرکزکې د غور له امراو و څخه و . ده هم کله چې واورېدل چې د افغانستان خلک

د ابومسلم پاڅون له تورو جنډو سره

د ابو مسلم خراسانی پر شاوخوا راټول شوي په عباسي نهضت کې ګډون وکړ.

امير کروړ د امير پولاد زوی و. ده هم په عباسي پاڅون کې د پام وړ برخه لرله. او زياتې برياوې يې ترلاسه کړي دي.
دی د پښتو ژبې يو ډېر پوه، لايق او پوخ شاعر هم و. ويل کيږي چې د اسلام له راتګ څخه وروسته لومړنی پښتو حماسي شعر ده ويلی دی.

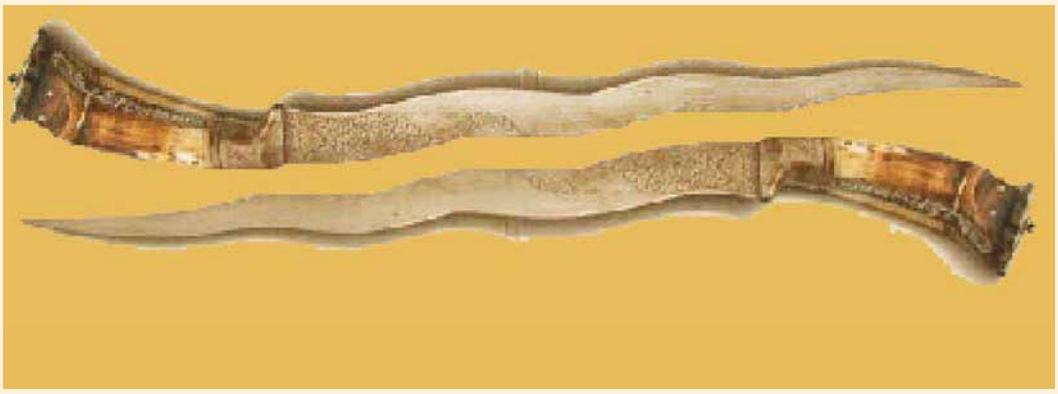

په ټولګي کې فعاليت:
زده کوونکي دې په دوه الف او ب ډلو وويشل شي. الف ډله دې د ابومسلم د پاڅون لاملونه څرګند کړي او د ب ډله دې د نقشې نه په ګټې اخيستنې سره د امويانو د خلافت د مرکز په لوري د ابومسلم او د هغه د پلويانو تګ لوري وټاکي.

پوښتنې:
۱- ولې د افغانستان خلکو د اموي خلافت ضد پاڅونونو څخه پلوي وکړه؟
۲- تش ځايونه ډک کړئ.
ابومسلم په .... وزيږيد او له دې نه چې د .... پر ضد پاڅون وکړ. خلکو له هغه څخه پلوي وکړه.
۳- امير پولاد او امير کروړ د افغانستان په کوم ځای کې امارت درلود.
۴- ستاسو په اند امير پولاد او امير کروړ ولې له عباسي پاڅون او نهضت څخه پلوي وکړه؟

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان اوضاع د عباسیانو په دورې کې

د عباسې کورنۍ په هکله څه معلومات لرئ؟ او ایا دا خبره تاسو ته څرګنده ده چې هغوی د افغانستان د خلکو د پلوۍ په قیمت خلافت ته ورسېدل.

عباسیان د اسلام د ګران پیغمبر (ص) تره (حضرت عباس رض) ته منسوب دي او د قریشو له هاشمي ځانګې څخه ګڼل کیږي. عباسې کورنۍ د لومړنۍ هجرې پېړۍ نه وروسته د سیاست ډګر ته ودانګل. او کله چې د افغانستان د هغه وخت له ناآرامې وضعې څخه خبر شول نو په ۱۰۹ سپوږمیز/ ۷۲۷ زکال کې یې خپل داعیان او مُبلغان زموږ هېواد ته راواستول.

د افغانستان یا د هغه وخت خراسان خلکو چې د ځینو عربي واکمنانو د کړنو په وړاندې ښه نظر نه درلود له عباسې غورځنګ څخه پلوې وکړه. عباسیان زموږ د خلکو د سرښندنو او مبارزو له امله په ۱۳۲ سپوږمیز/ ۷۵۱ زېږدیز کال کې خلافت ته ورسېدل. د عباسیانو د خلافت دوره ۵۲۳ کاله وه او په پای کې په ۶۵۶ سپوږمیز/ ۱۲۵۸ زکال کې د خلافت دغه لړۍ د مغولو په واسطه له منځه ولاړه.

برمکیا ن

برمکیان په اصل کې د یوه سړي چې برمک نومېده له اولادې څخه دی. برمک د بلخ د نوبهار د زردښتي اورتون یو موبد روحاني و. د دې کورنۍ نومیالی او ستر شخصیت **خالد** د برمک زوی دی چې د منصور عباسې د وزیر او سالارکار په توګه یې دنده ترسره کوله. له خالد څخه وروسته د ده زوی **یحیی** د دې کورنۍ یو پوه او د نفوذ خاوند بلل کیږي. دی د عباسې خلیفه مهدي له لوري د هارون الرشید د ښوونې او روزنې لپاره د ښوونکي په توګه وګمارل شو.

ketabton.com - The Digital Library

ده وروسته بیا د **هارون الرشید** د حکومت په دورې کې د عباسي خلافت ټولې چارې په خپل لاس کې ونیولې او د خپلو دوو زامنو سره یې هغوی ته کار کاوه. څه موده وروسته هارون الرشید پر هغوی باندې بدگمان شو. په ۱۸۷ سپوږمیز/ ۸۰۳ زکال کې یې **جعفر** د یحیی زوی و واژه او په خپله یحیی او د ده کورنۍ یې بندي کړه. د برمکیانو ټول مالونه یې ضبط کړل له دې پېښې وروسته له **برمکیانو** څخه بل داسې ستر شخصیت راپورته نشو.

په عباسي دورې کې کلتور او پوهنه

د عباسیانو په پیر (دورې) کې افغانستان د یوشمېر سترو شخصیتونو د ځلېدو کتونکی او شاهد و، چې د علمي او ادبي اثارو په رامنځ ته کولو سره یې خپل نومونه تل پاتې کړي دي. د ساري په ډول:

محمد، **احمد** او **حسن** د موسی بن شاکر خراساني زامن چې په **ریاضیاتو** کې یې له ځانه اثار پرېښودلي دي. دغه راز ابومعشر جعفر بن محمد بلخي مشهور ریاضي پوه چې ۱۲ کتابونه یې تالیف کړي دي؛ **بشار** بن برد تخارستاني چې په عربي شعر کې یې ډېر نوم وتلی و؛ **ابوزید** احمد بن سهل بلخي، ادیب، متکلم، فیلسوف او د جغرافیې د پوهنې پوه له بلخ څخه؛ ابوزید چې د جغرافیې او فلسفې په پوهنو کې یې کتابونه تالیف کړي دي؛ **ابو محمد هاشم** بن زید سرواني چې د عربو د شعر په باره کې یو کتاب ولیکه.

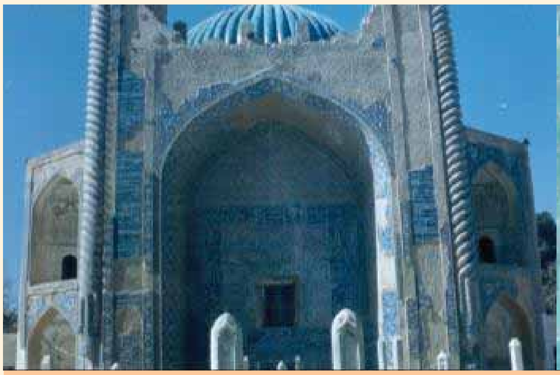

په بلخ کې د ابونصر پارسا جومات

په ټولگي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په گډه، د عباسیانو په دوره کې د افغانستان د خلکو د مهمو چوپړونو په اړه خبرې اترې وکړي او هغوی دې لیک لړ کړي.

پوښتنې:

۱- تش ځای ډک کړئ:

عباسیانو د خلکو د .... په دلیل زموږ په هېواد کې ځانله د پښو د پل ځای وموند.

۲- د دې دورې د درېو تنو فرهنگي شخصیتونو نومونه واخلئ.

۳- د نوبهار اورتون په دغو کومو ښارونو کې شتون درلود؟

الف (کندهار)　　ب (هرات)　　ج (بلخ)　　د (کابل)

ketabton.com - The Digital Library

د افغانستان د وګړو او عربو مسلمانو متقابلې اغېزې

ايا پوهېږئ چې افغانستان او اسلام يوه بل ته سره ډېر مهم کارونه کړي دي؟

د اسلام په راتګ سره زموږ هېواد د خپل تاريخ په يوه نوي پړاو کې ګام کېښود. اسلام زموږ خلکو ته يوه نوې پېژندګلوي (هويت) ورکړ او تر دې وروسته زموږ هېواد اسلامي هېواد وبلل شو. دغه نوی هويت زموږ د خلکو د لا ټينګ يووالي لامل وګرځېد ځکه ټول قامونه او قبايل د يوه دين او يوې عقيدې او اند خاوندان شول.

د اسلام دين هغه خندونه چې د پوهې د ترلاسه کولو په لارې کې يې شتون درلود له منځه لرې کړل. او د پوهنې انحصار يې چې د ځواکمنو خلکو، شتمنو وګړو او حکم چلوونکو انسانانو په واک کې وو له منځه يوووړ. په همدې دليل علم او پوهنې وده وکړه زموږ په هېوادکې د پوهانو او عالمانو شمېر زيات شو. او ډېر شمېر وګړو (افرادو) د يادونې وړ چوپړونه يې د پوهې نړۍ ته وړاندې کړل.

ketabton.com - The Digital Library

له بله پلوه زموږ د هېواد خلکو د اموي دورې د ځينو عربو واليانو د بې عدالتۍ د چلند پر ضد پاڅون وکړ. هغوی په عباسي نهضت کې د ابومسلم تر لارښوونې لاندې برخه واخيسته.

دغه راز د دې هېواد وګړو د اسلام د خپراوې په منظور ډېرې سرښندنې وکړې. او ختيځو سيمو ته يې اسلام خپور کړ.

لنډه دا چې د اسلام او افغانستان اغېزه يوه متقابله اغېزه ګڼل کېداې شي. اسلام زموږ خلکو ته يو نوی هويت ورکړ، يووالی او وحدت يې وروبانبه، د پوهنو دروازې يې پرانستلې. د افغانستان خلکو هم د پوهنيزو او کلتوري چوپړونو د پکارولو له لارې او دغه رنګه د سر او ځان نه تېرېدنې په ذريعه د اسلامي تمدن د پرتمينې ماڼۍ په ودانولو کې ښه او غوره برخه واخېسته. په تېره پوهانو په دې لارې کې ډېر زيارونه وايستل.

په مزار شريف کې د حضرت علی بن ابي طالب (رض) زيارت ځای

په ټولګي کې فعاليت:

ګران زده کوونکي دې په دوه ډلو وويشل شي. لومړۍ ډله دې د اسلام چوپړونه افغانستان ته او دويمه ډله دې اسلام ته د افغانستان خدمتونه څرګند کړي.

پوښتنې:

۱- ستاسو په اند د اسلام ډېره مهمه اغېزه پر افغانستان باندې څه و ؟

۲- د اسلام له راتګ څخه وروسته ولې زموږ په هېواد کې پوهان ډېر شول ؟

۳- ايا اسلام په دې بريالي شو چې زموږ خلکو ته يووالی وبښي؟ روښانه يې کړئ.

۴- تش ځايونه ډک کاندئ.

اسلام راغی .... ته يې بدلون ورکړ او مونږ ته يې .... راوبانبه.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

په هرات کې د اختیارالدین کلا

دویم څپرکی

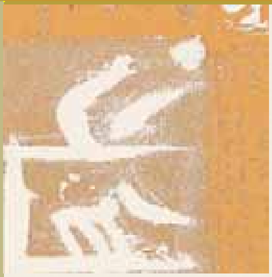

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه

د افغانستان خپلواک اسلامي حکومتونه په لاندنیو لوستونو کې شامل دي:

۱- طاهریان، صفاریان او سامانیان؛

۲- غزنویان او سلجوقیان؛

۳- غوریان او خوارزم شاهان؛

٤- مغولان، تیموریان او دکرت کورنۍ.

د څپرکي موخې:

په دې څپرکي کې له لاندې مطالبو او موضوعاتو سره اشنا کيږئ.

۱- په افغانستان کې د خپلواکو سيمه ييزو اسلامي حکومتونو د جوړېدو له لارو چارو سره د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۲- د زده کوونکو اشنا کول له هغو شخصيتونو سره چې د افغانستان د بيا بيا خپلواکه کولو په لاره کې يې گامونه پورته کړل؛

۳- په افغانستان کې له اسلام څخه په راوروسته موديو کې د سيمه ييزو واکمنانو له لړيو سره د زده کوونکو اشنا کول؛

۴- د سيمه ييزو حاکمانو له کورنيو سره د سلاطينو د اړيکو په څرنګوالي باندې د زده کوونکو اشنا کېدل؛

۵- په افغانستان باندې د چنګيز او تيمور د لښکرو د يرغل د څرنګوالي او دغه راز د مغولانو او کرت د اولادې ترمنځ د اړيکو د جوړېدو د څرنګوالي په هکله د زده کوونکو اشنا کول.

ketabton.com - The Digital Library

طاهريان، صفاريان او سامانيان

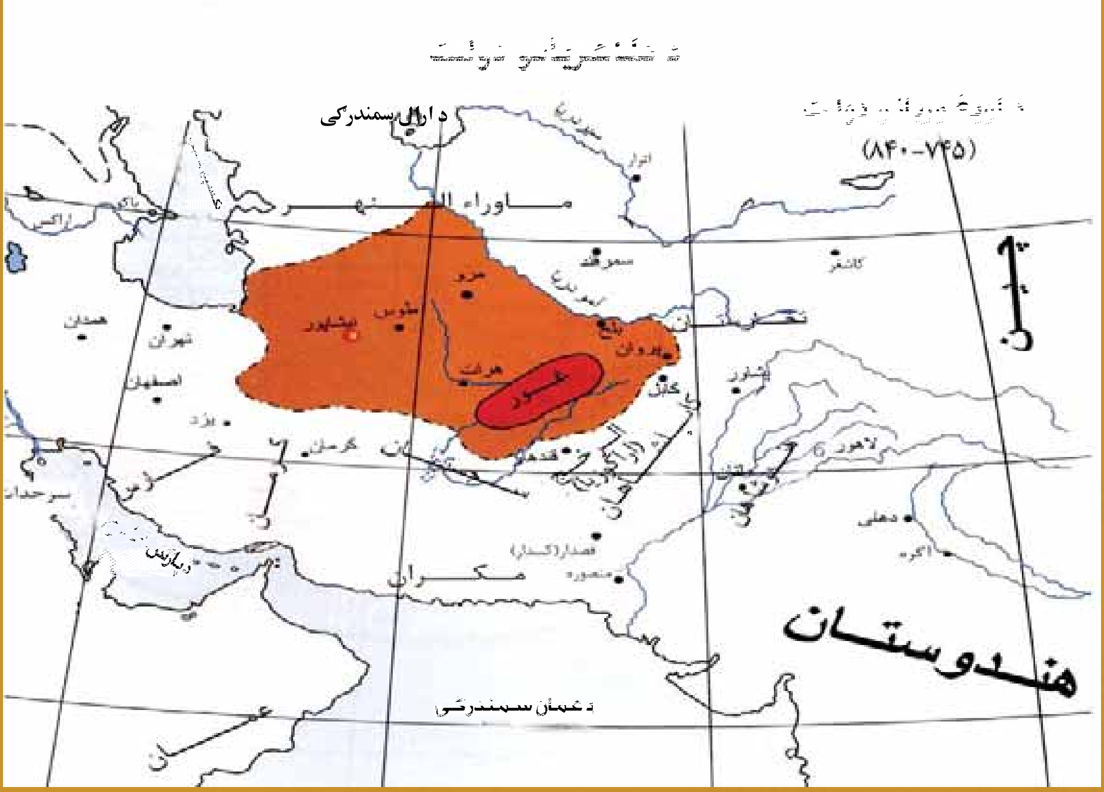

آیا پوهېږئ چې لومړني اسلامي خپلواک حکومتونه زموږ په هېواد کې جوړ شول؟

طاهريان

طاهر د حسين زوی په اصل کې د هرات د **پوشنګ** او يا اوسني زنده **جان** له وګړو څخه و. دی په **۱۵۹** سپوږميز/ ۷۷۶ زکال کې زېږېدلی دی.

طاهر د ځوانۍ له هماغه لومړي سر څخه په ټولنيزو او سياسي چارو کې ګډون کاوه. ده د دوه عباسي ورونو له منځه د مامون الرشيد پلوي کوله او په ۱۹۵ سپوږميز/ ۸۱۱ زکال کې يې امين و واژه.

له دې وروسته مامون الرشيد خليفه شو. طاهر د خليفه له لوري د خراسان د واکمن په توګه وګمارل شو او د ۲۰۷ سپوږميز/ ۸۲۲ زکال د جمعې په ورځ منبر ته لاړ او د خليفه نوم يې له **خطبې** څخه وغورځاوه. او خپله خپلواکي يې څرګنده کړه. خو د همدغې ورځې په سبا ووژل شو. له ده وروسته د ده زامنو ۵۵ کاله د افغانستان په ځينو برخو واکمني وکړه.

د دې کورنۍ وروستي تن **محمد** نومېده چې په ۲۵۹ سپوږميز/ ۸۷۳ زکال کې د ليث صفاري د زوی **يعقوب** له خوا ونيول شو او د سيستان په بندتون (زندان) کې ومړ.

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

صفاریان

د دې کورنۍ بنسټ اېښودونکی او پیل کوونکی صفاري یعقوب د لیث زوی دی. دی د سیستان له خلکو څخه و. په ۲۰۷ سپوږمیز/ ۸۲۲ زکال کې د افغانستان په سوېل لوېدیځې سیمې کې وزېږېد. پلار یې د مسګرۍ دنده درلوده. له همدې امله یعقوب او د ده وروڼو عمرو، علي او طاهر ته صفاریان ویل کېږي.

یعقوب په ځوانۍ کې د عیارانو له ډلې سره ملګری شو. دی په دې ډلې کې د مشرتابه رتبې ته ورسېد. یعقوب د عیارانو په مرسته د سیستان بېلابېل ښارونه ونیول. خو د سیستان د خلکو رسمي بیعت له ده سره د ۲۴۷ سپوږمیز/ ۸۶۱ زکال د محرم د میاشتې په پنځه ویشتمه ورځ رامنځ ته شو، له دې وروسته یعقوب له رتبیل شاه سره جنګ ته ودانګل چې د دې جنګ په پایله کې زمورږ د هېواد ړتې او مهمې سیمې د یعقوب په لاس کې کېوتې، دغه راز د طاهریانو د کورنۍ وروستي واکمن محمد هم د ده د لښکر له خوا ونیول شو او بندي کړای شو.

یعقوب چې په ځان کې یې د توان او ځواک احساس کاوه په ۲۶۲ سپوږمیز/ ۸۶۷ زکال کې د عباسي خلافت د پلازمېنې (مرکز) د بغداد د اداري غوښتونکی شو، چې په پایله کې دا کار له عباسي خلیفه معتمد باالله سره په جنګ واوښت، خو یعقوب ماته وخوړه او په شا شو.

یعقوب په ۲۶۵ سپوږمیز/ ۸۷۹ زکال کې ومړ. او له ده څخه وروسته دده ورور عمرو د ځواک په ګدۍ ډېره ولګوله. صفاري عمرو چې سامانیان یې خپل رقیبان ګڼل په ۲۸۷ سپوږمیز/ ۹۰۰ میلادي کال کې د هغو جنګ ته ورغی. خو بلخ ته نږدې یوې سیمې کې یې ماته وخوړه او د اسماعیل ساماني اسیر شو. له دې څخه وروسته صفاري حکومت په محدوده توګه تر ۳۰۰ سپوږمیز/ ۹۱۳ زکاله پورې په سیستان کې دوام درلود.

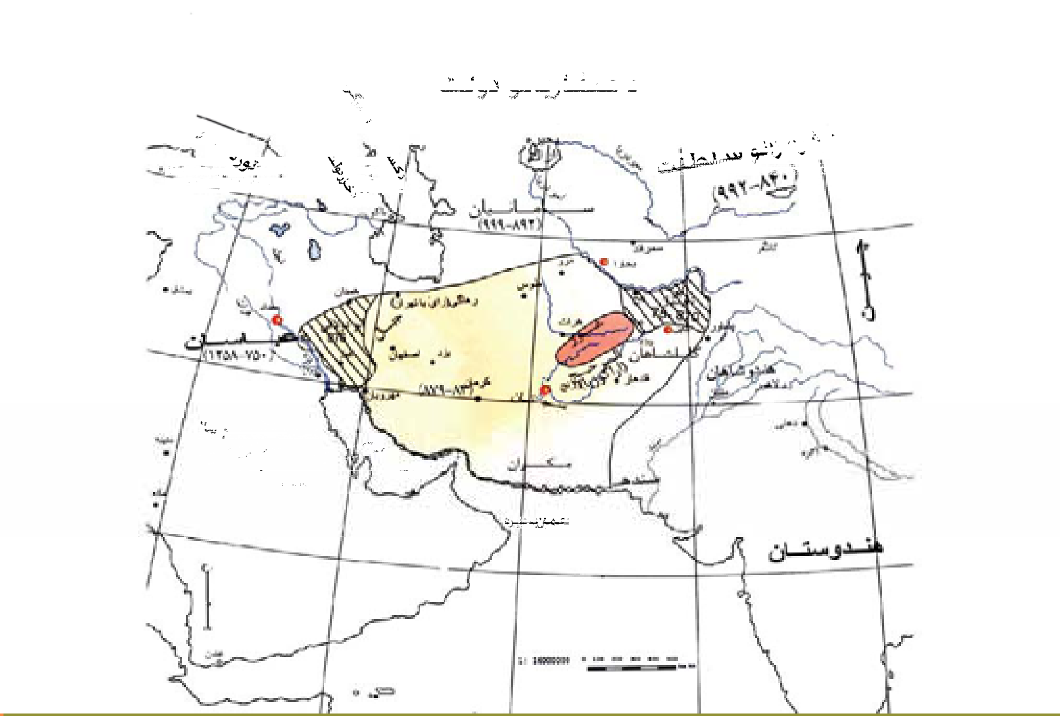

ketabton.com - The Digital Library

سامانیان

سامانیان دیوه سرې چې سامان نومېده له اولادې څخه ګڼل کیږي. سامان د بلخ له خلکو څخه یو ښوک و چې د امویانو د خلافت پر مهال مسلمان شوی و. د ده زامن په حکومتي دفاترو کې رټو او مهمو دندو ته ورسېدل. د سامانیانو د حکومت بنسټ ایښودونکی اسماعیل ساماني دی.

امیر اسماعیل اته کاله ټولواکي وکړه. د **بخارا** ښاریې خپله پلازمېنه وټاکله او ودان یې کړ.

د ده له مړینې وروسته د ده زوی احمد او تر هغه وروسته نصر ټولواکۍ ته ورسېد. د نصر د واکمنۍ په دوران کې د سامانیانو دولت ډېر ښه وځلېد. خپل اوج او لوړې پوړۍ ته ورسېد. ځکه د ده په زمانې کې ډېر شمېر پوهان د سامانیانو په دربار کې سره راغونډ شول.

ساماني حکومت په لومړي سر کې له ښه نظم او ښې اداري څخه برخمن و. خو له هغه وروسته چې سیمه ییزو واکمنانو ځواک ترلاسه کړ دغه حکومت له یولړ ستونزو سره مخامخ شو. یو له دغو محلي امراو څخه الپ

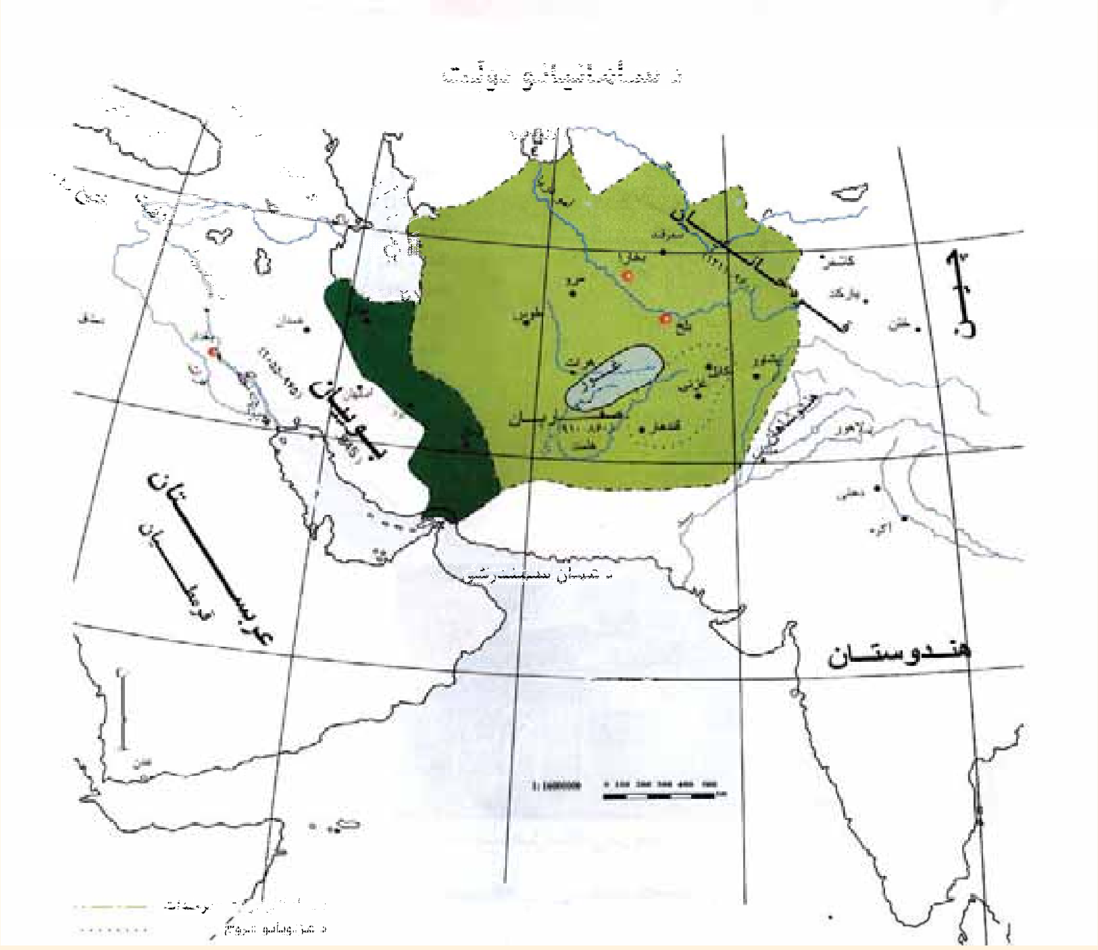

تکین نومېده چې د سامانیانو له او امرو څخه یې سر وغړاوه. د د افغانستان په شمال د خلم په سیمه کې ساماني ځواکونو ته ماتې ورکړه او له هماغه ځایه یې له خپلو پلویانو سره یوځای په ۳۵۱ سپوږمیز/ ۹۶۲ زکال په غزني کې دیوه نوي حکومت د بنسټ ډېره کیښنوله.

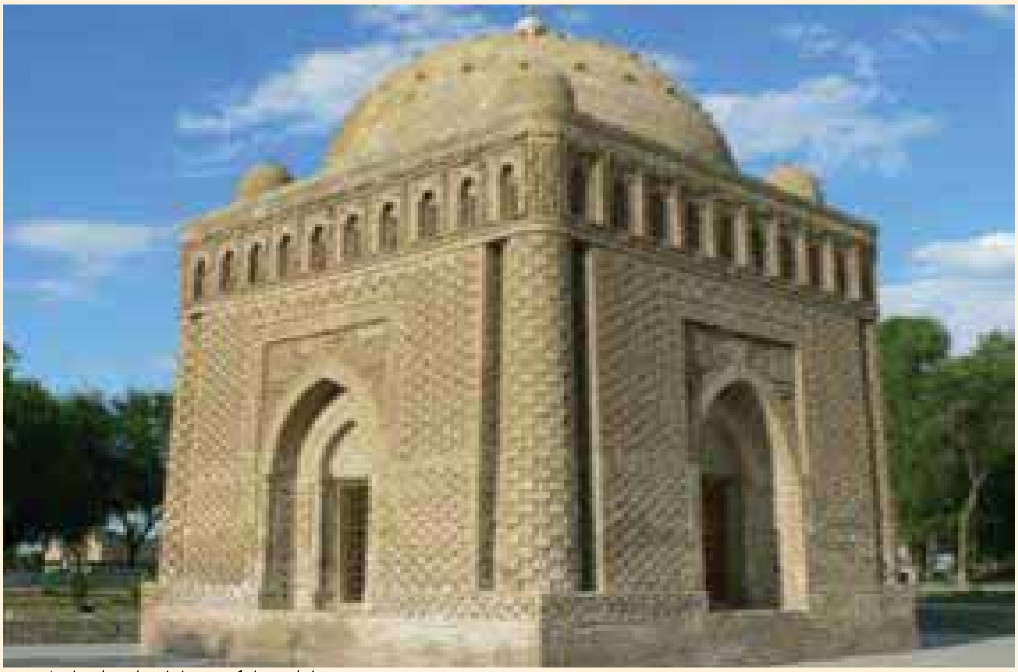

د بخارا په ښارکې د ساماني امیر اسماعیل قبر

په ټولګي کې فعالیت:

زده کوونکي دې په ډله ییزه توګه د سامانیانو د حکومت په راپرزېدا او بې واکه کېدا باندې یو له بل سره خبرې اترې وکړي.

پوښتنې:

۱- طاهر دکوم ځای و او څرنګه حکومتي لوړو پوړیو ته ورسېد؟
۲- طاهر ولې د عباسي خلیفه نوم له خطبې څخه لرې کړ؟
۳- په لومړي سر کې کومې ډلې له یعقوب لیث صفاري څخه پلوي وکړه؟
۴- د بغداد له عباسي خلیفه سره ولې د یعقوب لیث صفاري اړیکې وراني شوې؟
۵- د سامانیانو پلازمینه په کوم ځای کې موقعیت درلود؟
۶- دغه تش ځایونه ډک کړئ. د سامانیانو رټ او مهم تولواک .... نومېده او د هغه په درباركي .... سره راټول شوي وو.
۷- ستاسو په اند د ساماني دولت د وضعې د خرابېدا لامل څه و ؟

ketabton.com - The Digital Library

غزنویان او سلجوقیان

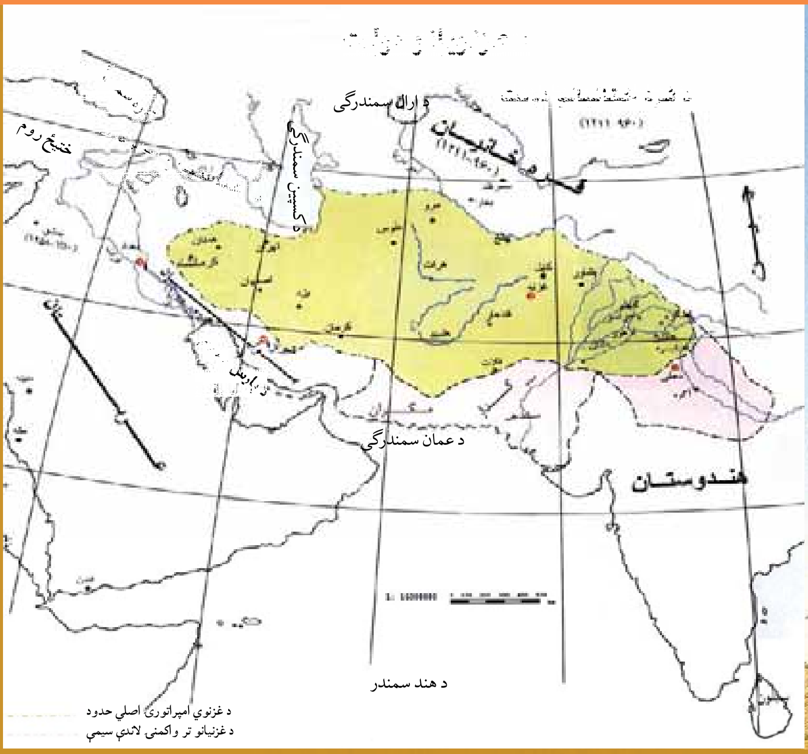

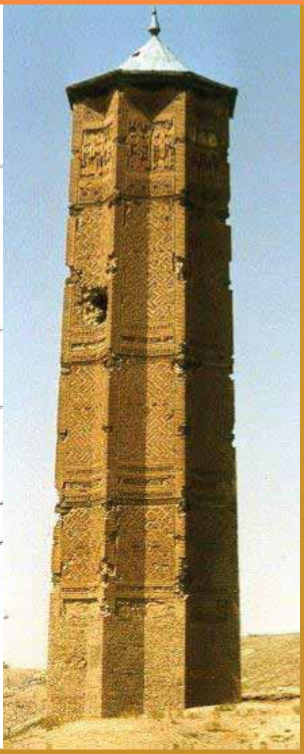

ایا پوهېږئ چې غزنویانو او سلجوقیانو په افغانستان کې څواکمن حکومتونه رامنځ ته کړل؟

د غزنویانو د لړۍ بنسټ ایښودونکی **الپ تګین** دی. هغه د سامانیانو په دربار کې له ترکي توکمه امراوو او سردارانو څخه یو تن و. خو د غزنویانو حکومت د **سبکتګین** په واسطه رامنځ ته شو. دی د الپ تګین زوم و او د غزني له تولواک (لویک) سره په جنګ کې یې بریا ترلاسه کړه.

سبکتګین همدارنګه د غزنویانو د حکومت لمن د هند تر **جیپال** پورې وغزوله له ده وروسته د ده زوی **سلطان محمود غزنوي** تولواک شو. ده په لومړي سر کې دننه په افغانستان کې د خپل حکومت ستنې ټینګې کړې او وروسته یې بیا د هند په لوري د عسکري سوقیاتو په مټ د خپل حکومت لمن تر هغو سیمو وغزوله. ده په دغو سوقیاتو کې ډېر غنایم ترلاسه کړل او هغه یې غزني ته راولیږدول. په دغو غنایمو سره د غزني ښار څه نا څه ودان شو. په دغه ځای کې ډېر پوهان او شاعران لکه ابوریحان **البیروني**، ابومنصور **دقیقي**، **فرخي سیستاني** او **عنصري بلخي** سره راغونډ شوي وو.

له سلطان محمود څخه وروسته غزنویان

سلطان محمود غزنوي په ۴۲۱ سپوږمیز/ ۱۰۳۰ زکال کې مړ شو له ده وروسته د ده زوی **مسعود** تولواکۍ ته ورسېد. ده د خپل پلار په شان پوهه او ذکاوت نه درلود. ځکه نو د غزنوي حکومت سرداران ورڅخه ناهیلي شول او ده له پلوۍ څخه یې لاس واخیست. په همدې حال کې په **مرکزي اسیا** کې یو بل **ترک توکم** ځواک رامنځ ته شو. دغه ځواک **سلجوقیان** وو چې د مرو، نیشاپور او هرات تر نیولو وروسته له **غزنویانو** سره جنګ ته تیار شول. د دواړو لوریو ترمنځ په ۴۳۱ سپوږمیز/ ۱۰۴۰ زکال سرخس ته نږدې د **دندان قان** په سیمه کې جګړه پېښه شوه چې په پایله کې سلطان مسعود غزنوي ماته وخوړه او هندوستان ته وتښتېد. له دې څخه وروسته دغزنویانو ضعیف حکومت ۱۳۰ کاله دوام وکړ. خو سیمه یې ډېره محدوده وه او بالاخره دغه لړۍ د غوري شاهانو (تولواکانو) په لاس له منځه لاړه.

د غزني بالاحصار

ketabton.com - The Digital Library

سلجوقیان

سلجوقیان هم د ترکمنانو له توکم څخه شمېرل کېږي. د سلجوقي ترکمنانو نیکه **سلجوق** نومېده. ده څلور زامن درلودل، د ده یو زوی د **اسرائیل** په نامه د **سلطان محمود** لخوا ونیول شو. د هندوستان په کالنجر کې تر ۷ کلو اسارت نه وروسته هملته و مړ. دغه کار د غزنویانو او سلجوقیانو تر منځ د دښمنۍ لامل وګرځېد خو د سلجوقیانو د لړۍ بنسټ اېښودونکي **طغرل بیګ** د سلجوق لمسی دی. همده د دندان قان په جګړه کې سلطان مسعود ته ماتې ورکړه او رټ او مهم ولایتونه یې په ماوراءالنهر، ایران او افغانستان کې لاس ته راوړل. له طغرل بیګ نه وروسته دده وراره الپ ارسلان حکومت ته ورسېد. ده د (ملازجرد) په جګړې کې رومیانو ته ماتې ورکړه او کوچنی اسیا یې ونیوله. د ده زوی ملکشاه هم په ختیځ کې تر چین او په لوېدیځ کې د مدیترانې تر سمندرګي پورې ورانديې تګ وکړ.

د سلجوقیانو را پرزېدا

د سلجوقیانو پراخ هېواد هم د سلجوقي شهزادګانو ترمنځ و وېشل شو. شهزادګانو د خپلو وزیرانو په مرسته چې **اتابک** نومېدل د حکومت چارې پرمخ بیولې.

همدا کار د دې لامل و ګرځېد چې دغه سلجوقي پراخ هېواد ټوټې ټوټې شي چې په پایله کې نورې لړۍ لکه خوارزم شاهان، قراختایان او غوریان رامنځ ته شوې او د سلجوقي ستر هېواد سیمې یې ونیولې.

د سلجوقیانو د هېواد نقشه

ketabton.com - The Digital Library

د سلجوقیانو ستر خدمت

یو له هغو سترو چوپړونو (خدمتونو) څخه چې سلجوقیانو زموږ د هېواد کلتور او تمدن ته وکړ دا و چې دوی **فارسي ادب** او فرهنگ ته پاملرنه وا ړوله. فارسي ادب او فرهنگ د سلجوقیانو له لارې **عراق، اذربایجان** او **کوچنۍ اسیا** ته ولېږدېد. هغوی د معمارۍ په برخې کې هم زموږ هېواد ته ځانګه چوپړونه وکړل. د سلجوقیانو په زمانې کې د جوزجان په سرپل کې د **امام خورد** زیارت جوړ شو او همدارنګه د بلخ په دولت اباد کې یو **منار** تزئین وموند. همدارنګه د بلخ په لوېدیځه برخه کې د **بابا حاتم** زیارت جوړ شو.

د سلجوقي د دورې یو اثر

په ټولګي کې فعالیت:

ګران زده کوونکي دې په دوو ډلو وویشل شي یوه ډله دې د غزني د پرمختګ او دغه راز د غزنویانو په دورې کې د درې ژبې او فارسي کلتور د پالنې لامل و شاربې او دومه ډله دې د سلجوقیانو په دورې کې د فارسي ژبې او ادب د غوړېدا لامل څرګند کړي.

پوښتنې:

۱. غزنویان او سلجوقیان له کوم توکم څخه وو؟
۲. ولې غزنوي حکومت په دې بریالي نشو څو د سلجوقیانو په وړاندې ټینګار وکړي؟
۳. د غزنویانو او سلجوقیانو ترمنځ د جنګ لامل څه و؟
۴. د سلجوقیانو د دوه رټو او مهمو ټولواکانو نومونه واخلئ.
۵. تش ځایونه ډک کړئ.

د سلجوقیانو پراخه هېواد .... ترمنځ وویشل شو او په همدې ....

هغوی .... شول.

ketabton.com - The Digital Library

غوريان او خوارزم شاهان

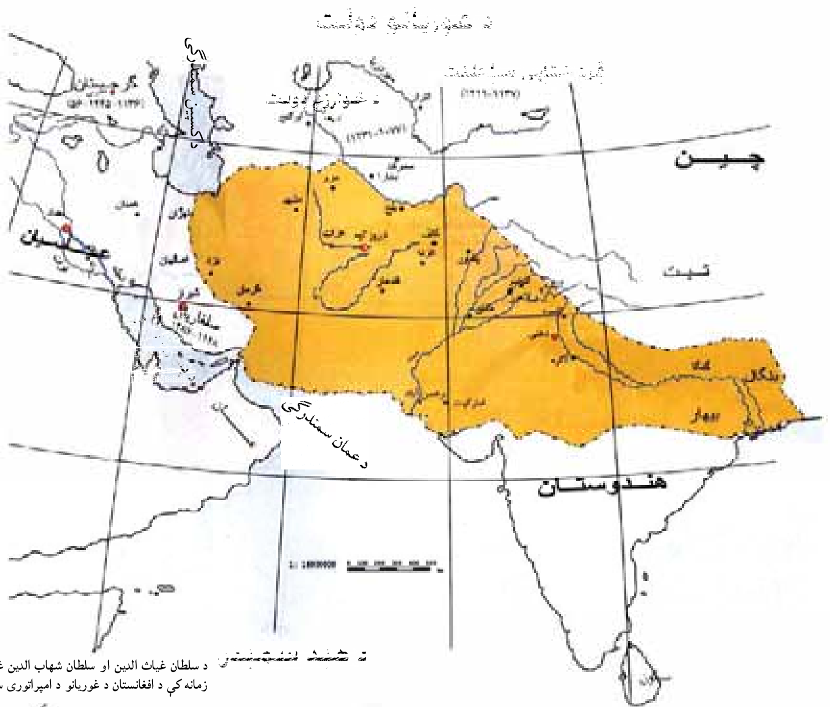

د سلطان غياث الدين او سلطان شهاب الدين غوري په زمانه کې د افغانستان د غوريانو د امپراتورۍ سرحدات

ايا پوهېږئ چې غوري کورنی زموږ د هېواد ډېره لرغوني او پخوانی کورنی ده او ايا خبر ياست چې خوارزم شاهان په افغانستان کې د اسلامي سيمه ييزو حکومتونو د لړۍ وروستنی حکومت و ؟

غوريان

غوريان د غور يوه ډېره لرغوني او پخوانی کورنی ده. د دوی ستر نيکه **ملک شنسب** نومېده. ده د اسلام د څلورم خليفه **حضرت علي** (رض) د خلافت په دوره کې اسلام ومانه او د غور د حکومت فرمان يې ور څخه ترلاسه کړ. غوريان د **نبي کريم** صلي الله عليه واله واصحابه وسلم کورنی بني هاشم ته ډېر وفادار و څکه خو يې په عباسي پاڅون کې هم ښه خوزښتناکه ونډه واخېسته. **امير پولاد او امير کروړ** د همدې کورنی بچيان وو. **اميرمحمد سوري** هم د غوري کورنی له شاهانو څخه دی. ده هم **دسلطان محمود غزنوي** د ناراميو په وړاندې پوره ټينګار وکړ. خو بالاخره د هغه له خوا اسير شو. له دې څخه وروسته غوريان د غزنويانو تر سلطې لاندې ورغلل. کله چې د **سلجوقيانو** حکومت رامنځ ته شو غوريانو له هغوی سره هم يو لړ اړيکې درلودې. **سلطان غياث الدين** غوري او د هغه ورور سلطان شهاب الدين غوري د غوريانو د حکومت لړۍ تر هندپورې و غزوله. **سلطان شهاب الدين** غوري په ۶۰۲ سپوږميز/ ۱۲۰۶ زکال کې لاهور ته نږدې په يوې سېمې کې د هندوانو په واسطه ووژل شو. له هغه څخه وروسته غوري لښکرې د ستنېدو په وخت د خپه قومونو او قبايلو له خوا لوټ شوې. **خوارزم شاهانو** د دوی له ضعف او کمزورتيا څخه ګټه واخيسته او پر افغانستان باندې واکمنان شول.

ketabton.com - The Digital Library

خوارزم شاهان

خوارزم شاهان په ماوراءالنهر کې د خوارزم له ښاره را پاځېدل. وېل کيږي چې د خوارزم لومړنی امير انوشتګين غرجه نومېده. ده د غرجستانو يا اوسني هزاره جاتو څخه و خو لومړني شخص چې خوارزم شاه ونومول شو د ده زوی قطب الدين محمد و.

د دې کورنۍ نوميالی ټولواک **علاوالدين تکش** نومېده. ده وروستني سلجوقي ټولواک **طغرل** و واژه او د ايران زياتې سيمې او د افغانستان ځينې سيمې يې ونيولې. دده زوی علاؤالدين محمد تر ۶۱۲ سپوږمیز/ ۱۲۱۶ زکاله پورې **غوري** دولت له منځه يو وړ. د ده هېواد په هندکې ترسند او په لوېديځ کې تر عراق پورې پراخ و. د مغولانو په را منځ ته کېدا سره علاؤالدين محمد له ډېرو سترو ستونزو سره مخامخ شو په ۶۱۷ سپوږمیز/ ۱۲۲۱ زکال کې يې له مغولو نه ماتې وخوړه او د ايران په لوري يې تېښته وکړه. او په پای کې د **مازندران** د ستر سيند يوې ټاپو وزمې کې يې ځان پټ کړ او هماغته مړ شو. د ده زوی جلال الدين محمد چې د مغولو په وړاندې يې د جګړې زيات ټينګار کاوه بالاخره په ۶۲۷ سپوږمیز/ ۱۳۳۰ زکال کې دکردانو په مټ ووژل شو او په دې توګه خوارزمي حکومت په بشپړه توګه له منځه ولاړ.

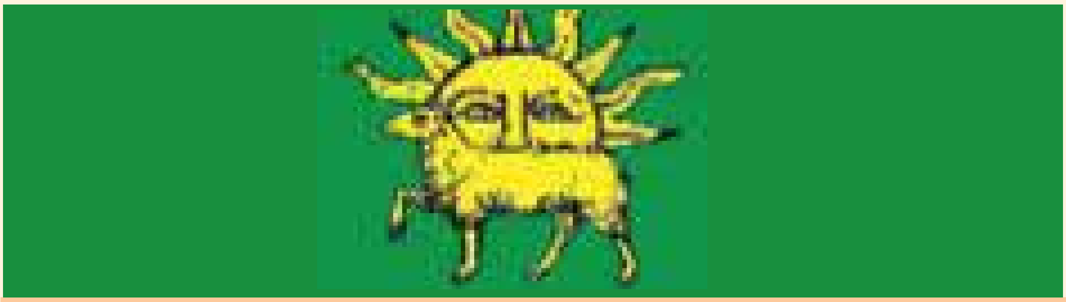

د خوارزم شاهي دولت بيرغ

په ټولګي کې فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي او د نقشې په ذريعه لومړۍ ډله دې د غوريانو او دوهمه ډله دې د خوارزم شاهانو د راپاځيدلو ځايونه وښيي.

پوښتنې:

۱.د غوريانو د اسلام راوړنې مخينه څه وخت ته رسيږي؟

۲.د غوريانو رټو او مهمو پادشاهانو، ټولواکانو، نومونه واخلئ.

۳.خوارزم شاهان د څه ډول کسانو له خوا نسکور شول؟

٤.سلطان محمود غزنوي په .... يرغل وکړ او .... د هغه په لاس اسير شو.

ketabton.com - The Digital Library

مغولان، تیموریان او دکرت اولاده

آیا پوهېږئ چې مغولانو زموږ هېواد په خاورو او وینو لیت پیت کړ؟ آیا پوهېږئ چې دکرت اولادې د مغولانو په زمانې کې حکومت جوړ کړ؟ او آیا پوهېږئ چې تیموریانو هم زموږ د هېواد په ځینو برخو حکومت کړی دی؟

مغولان

مغولان له مهمو اسیایي قامونو څخه دي. د دوی سیمه **مغولستان** د ترکستان او چین ترمنځ پرته ده. د دې خلکو د ژوند بنه قبایلي وه او تل له یوه ځایه بل ځای ته کډه کېدل.

مغولي قبایلو په ۶۰۲ سپوږمیز/ ۱۲۰۶ زکال د یوې لویې جرګې په ترڅ کې **تموچین** د خپل لارښود په توګه وټاکه او هغه ته یې د **چنګیزخان** لقب ورکړ. ده مغولي قامونه او قبیلې لانورې هم سره یو کړې او د خپلو خلکو د لا ښه نظم او ثبات لپاره یې د **"یاسا"** تر سرلیک لاندې د مقرراتو یوه ټولګه رامنځ ته کړه.

د مغولانو یرغل

چنګیزخان په لومړي سرکې د ماوراءالنهر ښارونه د خپل یرغل موخه وګرزوله او په ۶۱۶ سپوږمیز/ ۱۲۲۰ زکال کې یې د **اترار** ښار ونیو په دې ښار کې د مخه یو مغولي سوداګریز کاروان د دغه ښار د حاکم له خوا لوټ شوی و.

د بخارا، سمرقند، خوارزم او مرو ښارونه هم د مغولو په لاس ته ورغلل او د دغو ځایونو په زرهاوو تنه

ketabton.com - The Digital Library

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English